

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2019 m. sausis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	3
ANK 481 straipsnio 1 dalies taikymas	3
<i>Dėl ANK 481 straipsnio 1 dalies bei Lietuvos Respublikos želdynų įstatymo 14 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo</i>	3
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 3 straipsnio 2 dalies taikymas	4
<i>Dėl BK 3 straipsnio 2 dalies taikymo ir MGL dydžio nustatymo</i>	4
BK 129 straipsnio 1 dalies ir 132 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl kaltės formos ir rūšies atimant gyvybę</i>	5
BK 242 straipsnio taikymas	7
<i>Dėl kaltės nustatymo</i>	7
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 20 straipsnio nuostatų laikymasis	8
<i>Dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos metu gautų duomenų pripažinimo įrodymais</i> .8	
BPK 322 straipsnio nuostatų laikymasis	10
<i>Dėl teisės dalyvauti teismo posėdyje bylą nagrinėjant apeliacine tvarka</i>	10
III. CIVILINĖS BYLOS	11
Paveldėjimo teisė	11
<i>Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą</i>	11
Sutarčių teisė	12
<i>Dėl sutarčių sudarymo, kai vienai iš šalių yra nustatyta rūpyba; dėl dovanojimo sutarčių pripažinimo negaliojančiomis</i>	12
Viešieji pirkimai	13
<i>Dėl perkančiosios organizacijos pareigos rengiant techninę specifikaciją užtikrinti jos reikalavimų atitiktį vienodo požiūrio ir proporcingumo principams</i>	13
Civilinio proceso teisė	14
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų, susijusių su prašymo priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimu Teisingumo Teisme, atlyginimo</i>	14

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 481 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl ANK 481 straipsnio 1 dalies bei Lietuvos Respublikos želdynų įstatymo 14 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje S. D. už nedidelį viešosios tvarkos pažeidimą patrauktas administracinė atsakomybė pagal ANK 481 straipsnio 1 dalį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje pasisakė dėl ANK 481 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos želdynų įstatymo 14 straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo srities ir jų tarpusavio santykio.

Pirmiausia teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad atsakomybei pagal ANK 481 straipsnio 1 dalį atsirasti yra būtina nustatyti bent vieną iš šios normos dispozicijoje nurodytų alternatyvių veiksmų (necenzūriniai žodžiai ar gestai viešosiose vietose, įžeidžiamas kibimas prie žmonių, kiti tyčiniai veiksmai, kuriais siekiama pažeisti viešąją tvarką ir žmonių rimtį). Sprendžiant, ar buvo padarytas šiame straipsnyje nurodytas administracinis nusižengimas, svarbu atsižvelgti į konkrečių veiksmų pobūdį, pavojingumą. Tai yra į administracinė atsakomybė traukiamo asmens veiksmus, jų intensyvumą ir trukmę, kilusius padarinius ir vietos specifiką. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad Želdynų įstatymo 14 straipsnyje yra nustatytos fizinių ir juridinių asmenų teisės ir pareigos

želdynų ir želdinių apsaugos, tvarkymo ir želdynų kūrimo srityse. Šio straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę gauti patikimą informaciją apie želdynų ir želdinių inventorizavimą, apskaitą, planuojamus ir vykdomus darbus želdynų teritorijose; inicijuoti ir teikti pasiūlymus valstybės institucijoms ir savivaldybėms dėl naujų želdynų kūrimo, esamų želdynų ir želdinių apsaugos; nustatyta tvarka apskūsti valstybės institucijų, savivaldybių, atskirų pareigūnų, fizinių ir juridinių asmenų veiksmus, kai jie pažeidžia želdynų ir želdinių apsaugos reikalavimus. Be to, šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys neturi leisti neteisėtų veiksmų ar neveikimo, jeigu dėl to želdynai ir želdiniai galėtų būti sunaikinti ar pažeisti ir blogėtų aplinkos gyvenimo sąlygos.

Šioje byloje S. D. administracinėn atsakomybėn patrauktas už tai, kad jis 2017 m. rugpjūčio 17 d. apie 16.00 val. viešoje vietoje įėjo į aptvertą padidėjusios rizikos teritoriją, rėkė, kėlė sumaištį, lipo ant keltuvo strėlės, kai tuo metu keltuvo krepšys su jame esančiu darbininku buvo iškeltas į 6 m aukštį, dėl to buvo sutrikdyti darbus atlikusios uždarnosios akcinės bendrovės darbai. Policijos ekipažą administracinėn atsakomybėn patrauktas S. D. iškviatė apie 16.26 val., tačiau jis atvyko tik apie 16.45 val. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Želdynų įstatymo 14 straipsnio 2 dalies formuluotė „visuomenės nariai neturi leisti neteisėtų veiksmų“ reiškia, kad visuomenės atstovai turi imtis visų teisėtų ir adekvatių priemonių veiksmams sustabdyti. Teisėjų kolegijos nuomone, adekvatus elgesys šioje situacijoje būtų atvykus į įvykio vietą įspėti darbų vadovą apie galimai neteisėtą medžių pjovimą ir paprašyti sustabdyti darbus iki kompetentingos institucijos sprendimo priėmimo arba, nepaklusus šiems prašymams, iškviesti policijos pareigūnus. Tokio elgesio ypač galima tikėtis iš teisinių žinių turinčių asmenų, kurie turi suprasti savo teisėto ir susidariusiai situacijai adekvataus veikimo ribas ir apimtis. Tuo tarpu, kaip nurodė teisėjų kolegija, bylos duomenys patvirtina administracinėn atsakomybėn patraukto S. D. veiksmų šioje situacijoje neadekvatumą, todėl kolegija sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kad kai asmuo savo tikslui pasiekti pasirenka būtent viešą vietą ir būdą, kuriuo akivaizdžiai trikdo visuomenės narių (įmonės darbuotojų, praeivių, aplinkinių gyventojų) rimtį, demonstruoja nepagarbą aplinkiniams, – nagrinėjamu atveju S. D. šaukė ant teisėtai darbus ir tiesiogines pareigas atliekančių žmonių, savo veiksmais kėlė grėsmę ne tik sau, bet ir aplinkiniams, nes intensyviai judėjo padidėjusios rizikos teritorijoje, prie įpjauto ir nuversti parengto medžio, lipo ant transporto priemonės su iškeltu lopšiu, kuriame buvo įmonės darbininkas, stogo ir ten buvo tol, kol darbai buvo nutraukti, taip sutrukdydamas įmonės darbuotojams dirbti, tokie veiksmai pagrįstai turi būti įvertinti kaip atitinkantys ANK 481 straipsnio 1 dalies požymius.

Taigi, remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad abiejų instancijų teismai padarė teisingą išvadą, kad S. D. veiksmai atitinka ANK 481 straipsnio 1 dalyje nustatyto administracinio nusižengimo sudėtį ir teismų sprendimus paliko galioti nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-1-1073/2019

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 3 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl BK 3 straipsnio 2 dalies taikymo ir MGL dydžio nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorė skunde kėlė klausimą dėl BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatų, pagal kurias švelnesnis įstatymas galioja atgaline data, taikymo tais atvejais, kai keičiasi MGL dydis. Kasatorės nuomone, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai netaikė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimu Nr. 707 patvirtinto bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio – 50 Eur (kuris įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.) ir dėl to nepagrįstai perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Kasacinis teismas pirmiausia pažymėjo tai, kad Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo (2017 m. gruodžio 13 d. įstatymo redakcija) 4 straipsnio 1, 2 dalyse nurodyta, kad bazinis bausmių ir nuobaudų dydis – rodiklis, taikomas nusikalstamoms veikoms ir administraciniams nusižengimams kvalifikuoti ir nuobaudų dydžiams apibrėžti ir apskaičiuoti; bazinį bausmių ir nuobaudų dydį tvirtina Vyriausybė. To paties įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teisės aktuose, reglamentuojančiuose nusikalstamų veikų ir administracinių nusižengimų kvalifikavimą bei bausmių ir nuobaudų dydžių apibrėžimą ir apskaičiavimą, vartojamas rodiklis „minimalusis gyvenimo lygis“, arba MGL, yra tapatus ir lygus baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui. Taigi, kaip nurodė teisėjų kolegija, MGL yra ekonominis rodiklis, vienas iš valstybės nustatytų minimalių dydžių. Kadangi dydžių nustatymas nepriskiriamas baudžiamojo įstatymo reglamentavimo sričiai, todėl BK 3 straipsnyje įtvirtintos baudžiamojo įstatymo galiojimo laiko atžvilgiu nuostatos netaikomos MGL dydį nustatančioms teisės normoms. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatos netaikomos tais atvejais, kai keičiasi MGL dydis arba nacionalinės ir užsienio valiutos kurso santykis. Šie dydžiai vertinami atsižvelgiant į tai, kokie jie buvo veikos padarymo metu.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas 2018 m. sausio 3 d. nutartyje nepagrįstai vadovavosi 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojusi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutarimu Nr. 707, kuriuo buvo patvirtintas bazinis bausmių ir nuobaudų dydis – 50 Eur, dėl to padarė neteisingą išvadą, kad, pasikeitus baziniam bausmių ir nuobaudų dydžiui, R. Č. inkriminuojama nesumokėta PVM suma 9481,87 Eur yra mažesnė negu 250 MGL (12 500 Eur), ir jos nusikalstamą veiką iš BK 182 straipsnio 2 dalies nepagrįstai perkvalifikavo į BK 182 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija nurodė, kad nusikalstamos veikos, nustatytos BK 182 straipsnio 2 dalyje, padarymo metu pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 1 d. nutarimą Nr. 382 1 MGL buvo lygus 125 Lt (36,20 Eur). Kasatorei inkriminuota į valstybės biudžetą nesumokėta PVM suma buvo 9481,87 Eur, o tai pagal nusikalstamos veikos metu galiojusį MGL dydį atitiko beveik 262 MGL. Kadangi kasatorei inkriminuota PVM suma buvo didesnė negu 250 MGL, todėl jos veika, atsižvelgiant į BK 190 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą turto vertės išaiškinimą, kvalifikuotina pagal BK 182 straipsnio 2 dalį kaip didelės vertės turto pasisavinimą panaudojant apgaule.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija kasatorės skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-697/2019

BK 129 straipsnio 1 dalies ir 132 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl kaltės formos ir rūšies atimant gyvybę

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje asmuo žemesnės instancijos teismų nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį. Kasaciniu skundu nuteistasis prašė perkvalifikuoti jo nusikalstamą veiką iš tyčinio (netiesioginė tyčia) (BK 129 straipsnio 1 dalis) į neatsargų gyvybės atėmimą (BK 132 straipsnio 1 dalis).

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią baudžiamąją bylą, pažymėjo, kad apie kaltininko kaltės turinį (formą ir rūšį) teismas sprendžia atsižvelgdamas į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų pobūdį ir intensyvumą, jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, jų elgesį prieš nusikalstamus veiksmus, šių veiksmų metu, jiems pasibaigus ir kt. Anot, išplėstinės teisėjų kolegijos, vertinant įvairių konfliktų metu padarytą gyvybės atėmimą, išvada apie tai, kad kaltininkas nusikalstamą veiką padarė ne neatsargiai, o netiesiogine tyčia, paprastai daroma atsižvelgus į intensyvią smurtavimą ir didelį trauminių poveikių skaičių (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-322-511/2016, 2K-38-942/2017, 2K-322-511/2017, 2K-174-788/2017, 2K-38-942/2017, 2K-207-1073/2018, 2K-57-697/2018), peilių ar kitokių

pavojingų įrankių panaudojimą prieš asmenį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-450/2011, 2K-4/2012, 2K-408/2014, 2K-513/2014), abejingą aukos atžvilgiu kaltininko elgesį po įvykio, pvz., girtavimo tęsimą, pagalbos nesuteikimą, pasišalinimą iš įvykio vietos ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-514/2009, 2K-450/2011, 2K-386/2012, 2K-408/2014, 2K-174-788/2017). Konflikto metu vienas didele jėga suduotas mirtinas smūgis į gyvybiškai svarbią kūno vietą (dažniausiai į galvą ar pilvą) teismų praktikoje taip pat paprastai pripažįstamas netiesiogine tyčia padarytu nužudymu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-247/2009, 2K-514/2009, 2K-22/2013, 2K-41-697/2015, 2K-9-697/2017, 2K-57-697/2018). Toks gyvybės atėmimo kvalifikavimas grindžiamas nuostata, kad suaugęs, normalaus protinio išsivystymo žmogus, kad ir vieną kartą visa jėga smūgiuodamas į kito žmogaus gyvybei svarbų organą, negali nesuprasti, kad nuo tokio pavojingo veikimo kitas žmogus gali nugriūti, pavojingai susitrenkti galvą ar kitaip susižaloti, patirti įvairių traumų ir komplikacijų, tarp jų ir tokių, kurios gali lemti jo mirtį. Nukentėjusiajam mirus nuo tokio smūgio sukeltų padarinių, daroma išvada, kad, pasirinkęs tokį pavojingą elgesio būdą, laiku nesusilaikęs nuo jo, kaltininkas parodė savo abejingumą dėl to, kad nukentėjusysis gali patirti mirtiną traumą, taigi sąmoningai leido mirčiai kilti. Kita vertus, išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad kiekvienas toks atvejis vertintinas individualiai, atsižvelgiant į unikalią byloje esančių aplinkybių visumą. Yra pavyzdžių, kai tokio pobūdžio bylose (trauma patirta griūnant nuo tam tikro fizinio poveikio) nenustačius stipraus smūgio į gyvybiškai svarbią kūno vietą, taip pat nustatant, kad kaltininko elgesys po padarytos veikos nerodė abejingumo galimiems pavojingiems padariniams (gaivino nukentėjusį asmenį, padėjo jam atsikelti, pasiūlė iškviešti greitąją medicinos pagalbą ir pan.), veika buvo perkvalifikuota iš tyčinio į neatsargų gyvybės atėmimą (kasacinė nutartis baudžiamosiose bylose Nr. 2K-394/2010), taip pat iš tyčinio į neatsargų sunkų sveikatos sutrikdymą (kasacinė nutartis baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-54-677/2015).

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje baudžiamosiose bylose nukentėjusiajam buvo suduotas tik vienas smūgis į veidą ramento plastikine dalimi. Specialistų ir ekspertų išvadomis nustatyta, kad šiuo smūgiu nukentėjusiajam buvo padarytas veido sužalojimas, vertinamas kaip nežymus sveikatos sutrikdymas, o mirtį sukėlė galvos trauma, gauta kritus ir atsitrenkus veidu į trinkeles. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad konfliktas, kurio metu nukentėjusysis patyrė galvos traumą, nebuvo intensyvus – nuteistasis siekė „nuvyti“ nukentėjusįjį nuo stalo, nes šis nekviestas prisėdo prie jų, taip pat dėl atsibodusių jo kalbų, jokio rimto nesutarimo ar pykčio tarp šių asmenų nebuvo. Kartu išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad byloje nepaneigti nuteistojo parodymai, kad smūgiu jis neturėjo tikslo padaryti kokią nors žalą nukentėjusiajam, bet norėjo tik jį pagąsdinti, t. y. imituoti smūgį, tačiau netikėtai pataikė jam į veidą. Tokią įvykio versiją patvirtino ir liudytojas, jai neprieštarauja ir objektyvios įvykio aplinkybės: smūgio sudavimo metu nuteistojo viena koja buvo įtvare, taigi jo judėjimo galimybės buvo ribotos; smūgį jis sudavė stovėdamas, viena ranka atsirėmęs į vieną ramentą, kita ranka laikydamas antrą ramentą (suduoti tikslingą smūgį tokia poza yra ganėtinai sudėtinga); remiantis apeliacinės instancijos teismo paskirtos ekspertizės akte nurodyta išvada, nuteistojo suduoto smūgio jėga buvo sąlyginai nedidelė, dėl jo nukentėjusysis nebuvo praradęs sąmonės, griuvo dešine koja užkliuvęs už stalo atramos horizontalios dalies, taigi mirtiną traumą patyrė ne tik dėl suduoto smūgio, bet ir dėl kitų nelaimingai susiklosčiusių aplinkybių sąveikos. Anot išplėstinės teisėjų kolegijos, tai, kad nukentėjusiojo griuvimas ir susižalojimas buvo visiškai netikėti nuteistajam, patvirtina ir jo elgesys po įvykio: po to, kai nukentėjusysis atsigavo ir jam buvo teikiama pagalba, nuteistasis nerodė abejingumo nukentėjusiajam, atvirksčiai, atsiprašė jo, teisinosi jam, kad neapskaičiavo smūgio, prašė nepykti, klausė, ar nereikėtų kviešti greitosios. Taigi, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, visos šios aplinkybės rodo, kad, suduodamas nukentėjusiajam smūgį ramentu, nuteistasis nesuvokė, kad kelia pavojų jo gyvybei, nenumatė, kad dėl smūgio šis gali griūti ir patirti mirtiną traumą. Kita vertus, nuteistasis turėjo ir galėjo numatyti, kad bet koks ramento panaudojimas prieš kitą žmogų, net ir norint tik jį pagąsdinti, gali lemti neigiamų padarinių kito žmogaus sveikatai ar gyvybei atsiradimą (nusikalstamas nerūpestingumas), taigi privalėjo susilaikyti nuo tokio pavojingo elgesio.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistojo padaryta veika, kuria nukentėjusiajam atimta gyvybė, atitinka neatsargaus nusikaltimo požymius. Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, bylos aplinkybių vertinimas rodo, kad nuteistasis nenumatė, kad jo veikimas (smūgio sudavimas) gali sukelti nukentėjusiajam mirtį, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti, taigi nusikaltimą padarė dėl nusikalstamo nerūpestingumo (BK 16 straipsnio 3 dalis). Dėl to išplėstinė teisėjų kolegija pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus pakeitė ir nuteistojo padarytą nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš nužudymo (BK 129 straipsnio 1 dalis) į neatsargų gyvybės atėmimą (BK 132 straipsnio 1 dalis) ir paskyrė jam bausmę pagal šios normos sankciją.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019

BK 242 straipsnio taikymas

Dėl kaltės nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas V. J. pripažino kaltu pagal BK 242 straipsnį už tai, kad jis vengė atlikti teismo nuosprendžiu paskirtą laisvės atėmimo bausmę. Apeliacinės instancijos teismas šį pirmosios instancijos teismo nuosprendį panaikino ir V. J. pagal BK 242 straipsnį išteisino nesant nusikalstamos veikos sudėties jo veiksmuose, būtent – tiesioginės tyčios vengiant atlikti paskirtą laisvės atėmimo bausmę.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą, pabrėžė, kad sprendžiant apie tiesioginės tyčios buvimą kaltininko veikoje, nepakanka nustatyti, kad asmens veiksmai formaliai atitinka BK 242 straipsnio dispozicijoje įvardytus objektyvius veikos požymius. Veikos objektyvieji požymiai turi atitikti subjektyvius – asmens tiesioginę tyčią, tik tokiu atveju galima konstatuoti BK 242 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties buvimą asmens veikoje. Anot teisėjų kolegijos, sprendžiant apie tiesioginę tyčią vengiant atlikti paskirtą laisvės atėmimo bausmę svarbu yra tai, ar teisėsaugos institucijos tinkamai informavo asmenį apie jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo tvarką (pvz., kada ir kur jis turi atvykti, kokius dokumentus turėti ir pan.) ir ar užtikrino, jog asmuo nesislėps (pvz., ar paskirtas įpareigojimas neišvykti ir pan.).

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad, asmeniui apkaltinamuoju nuosprendžiu skiriant realią laisvės atėmimo bausmę, jos vykdymo tvarka skiriasi nuo šios bausmės vykdymo tvarkos, kada asmeniui panaikinamas bausmės vykdymo atidėjimas, nors padariniai tie patys – asmuo siunčiamas atlikti terminuotos laisvės atėmimo bausmės. Antai, BPK 355 straipsnyje, reglamentuojančiame nuosprendžio, kuriuo paskirtas terminuotas laisvės atėmimas, vykdymą, nustatyta, kad nuosprendį paskelbęs teismas tuoj pat išaiškina nuteistajam paskirtos terminuotos laisvės atėmimo bausmės atlikimo tvarką, sąlygas bei jo teises ir pareigas, o BPK 310 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta, kad nuosprendžio nuorašai tuojau po paskelbimo įteikiami išteisintajam, nuteistajam ar asmeniui, kuriam byla nutraukta; jeigu šio straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys nedalyvavo, kai buvo skelbiamas nuosprendis, ar jo nepriėmė tuojau po paskelbimo, nuosprendžio nuorašai jiems turi būti įteikti ar išsiųsti ne vėliau kaip per penkias dienas nuo nuosprendžio paskelbimo dienos. Taigi BPK 310 ir 355 straipsniuose nustatytu teisiniu reguliavimu užtikrinama, kad asmuo, kuriam paskirtas realus laisvės atėmimas, būtų tinkamai informuotas apie šios bausmės vykdymo tvarką, sąlygas, jo teises ir pareigas. Kita vertus, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, tokie įpareigojimai teismui nenustatyti BPK 358 straipsnyje, reglamentuojančiame laisvės atėmimo bausmės vykdymo tvarką, kada asmeniui panaikinamas bausmės vykdymo atidėjimas. Dėl to asmens tinkamai neinformavus, kokios jo pareigos panaikinus bausmės vykdymo atidėjimą (pvz., neišaiškinus, į kokią įstaigą ir per kiek laiko jis turi kreiptis, neapribojus jo judėjimo laisvės įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vietos ir pan.), negalima daryti išvados, kad toks asmuo tyčia vengia atlikti paskirtą laisvės atėmimo bausmę.

Apžvelgiamu atveju V. J. būtent ir buvo panaikintas bausmės vykdymo atidėjimas ir, teisėjų kolegijos nuomone, byloje nebuvo duomenų, jog jis buvo tinkamai informuotas apie paskirtos

laisvės atėmimo baudmės vykdymo tvarką. Tai, kad V. J. dalyvavo apylinkės teismo posėdyje, kuriame buvo sprendžiamas baudmės vykdymo atidėjimo klausimas, savaime nelemia jo suvokimo, jog jis privalo imtis atitinkamų veiksmų, susijusių su laisvės atėmimo baudmės vykdymu, t. y. pats atvykti į policiją, neišvykti iš gyvenamosios vietos ir pan. Be to, sprendimas panaikinti baudmės vykdymo atidėjimą buvo skūstas apygardos teismui, skundas buvo nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka, V. J. nedalyvaujant. Teisėjų kolegija, vertindama V. J. veiksmus, taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad jis buvo sulaikytas kitą dieną po jo oficialiai paskelbtos paieškos – 2017 m. rugpjūčio 29 d., pas savo draugės tėvus, gyvenančius gretimo rajono kaime. Kitą gyvenamąją vietą, kur gali būti V. J., policijos pareigūnai sužinojo apklausę jo kaimynus ir patikrinę duomenų bazines. V. J. buvo sulaikytas draugės tėvų namuose, sulaikomas nesipriešino, o tai, kad atvykus policijai buvo surastas namo palėpėje, po skudurais, teisėjų kolegijos nuomone, nelaikytina slėpimusi, o tik neadekvačia reakcija į stresinę situaciją. Tokie V. J. veiksmai, anot teisėjų kolegijos, nėra vengimas atlikti paskirtą laisvės atėmimo baudmę, nes jis neatliko jokių veiksmų, apsunkinančių jo pristatymą policijai: nekeitė gyvenamosios vietos, išvaizdos, neišvyko į užsienį, nesinė kitokių priemonių, trukdančių nustatyti jo tapatybę. Priešingai, V. J., kuriam nebuvo paskirtas joks įpareigojimas neišvykti iš deklaruojamos gyvenamosios vietos, buvo rastas pas savo draugės tėvus praėjus tik dienai nuo oficialiai paskelbtos jo paieškos, policijos pareigūnams buvo žinoma kita galima jo buvimo vieta. Kartu nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad padaryta veika, kad ji būtų laikoma nusikalstama, turi ne tik formaliai atitikti BK straipsnyje įtvirtinto baudžiamąjį nusikaltimą sudėtį, bet ir būti pavojinga. Tuo tarpu iš byloje nustatytų aplinkybių akivaizdu, kad V. J. veiksmai nesiekė tokio pavojingumo laipsnio, kad juos galima būtų pripažinti nusikalstamais, keliančiais grėsmę esminėms baudžiamosios teisės ginamoms vertybėms, šiuo atveju – teisingumo vykdymui. Valstybinės institucijos pačios neužtikrino, kad asmuo, kuris siunčiamas atlikti laisvės atėmimo baudmės panaikinus baudmės vykdymo atidėjimą, neišvengtų teisingumo, t. y. nepaaiškino jam apie laisvės atėmimo baudmės vykdymo tvarką, neskyrė jam jokių apribojimų.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog V. J. veiksmuose nėra BK 242 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties, t. y. nei objektyviųjų (vengimo atlikti paskirtą laisvės atėmimo baudmę), nei subjektyviųjų (tiesioginės tyčios), požymių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-1073/2019

2. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos metu gautų duomenų pripažinimo įrodymais

Šioje baudžiamojoje byloje D. M. nuteista pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 207 straipsnio 1 dalį ir 300 straipsnio 1 dalį, o juridinis asmuo kooperatinė bendrovė – pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 207 straipsnio 1 dalį, 300 straipsnio 1 dalį, 222 straipsnio 1 dalį. Panevėžio apygardos prokuratūros vyriausioji prokurorė kasaciniu skundu prašė pakeisti teismų sprendimus ir pripažinti 2011 m. lapkričio 21 d., 2011 m. gruodžio 20 d. protokoluose dėl operatyvinių veiksmų atlikimo išdėstytus duomenis, užfiksuotus remiantis Šiaulių apygardos teismo 2011 m. kovo 18 d. nutartimis kontroliuojant telekomunikacijų tinklais D. M. ir M. J. naudojamais telefonais perduodamą informaciją, kaip įrodymus, gautus BPK 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka ir pagrindžiančius apkaltinamąjį nuosprendį dėl D. M. ir kooperatinės bendrovės.

Apžvelgiamoje byloje pirmosios instancijos teismas garso įrašų, kurie gauti atliekant operatyvinius veiksmus, t. y. vykdant elektroninių ryšių (telekomunikacijų) tinklais perduodamos informacijos kontrolę, atliekant tyrimą dėl kitų padarytų nusikalstamų veikų, ir panaudoti, vadovaujantis BPK 162 straipsnio nuostatomis, iš kitos ikiteisminio tyrimo bylos, nepripažino

leistiniais įrodymais BPK 11, 20 straipsnių nuostatų prasme. Tokį sprendimą teismas priėmė argumentuodamas tuo, kad: į nusikalstamų veikų padarymo metu galiojusio Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (toliau – ir OVI) 9 straipsnyje nurodytą nusikalstamų veikų, dėl kurių galėjo būti pradamas operatyvinis tyrimas, sąrašą D. M. inkriminuotos veikos, nurodytos BK 22 straipsnio 1 dalyje, 207 straipsnio 1 dalyje, 300 straipsnio 1 dalyje, nepateko; šios veikos nepatenka ir į Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 straipsnyje nustatytus tyrimo pagrindus; taip pat BPK 154 straipsnio nuostatos dėl tokių nusikalstamų veikų neleidžia klausyti telefoninių pokalbių. Teismas pažymėjo, kad duomenys kitoje baudžiamojoje byloje gali būti panaudoti tik tuo atveju, jei atliekant operatyvinius veiksmus dėl galbūt daromų vienos rūšies nusikalstamų veikų atsiranda pagrindas manyti, kad gali būti daromi ir kitos rūšies ne mažiau pavojingi nusikaltimai. Nagrinėjamu atveju operatyvinis tyrimas (telefoninių pokalbių klausymasis) buvo sankcionuotas Šiaulių apygardos teismo 2011 m. kovo 18 d. nutartimi kitoje byloje dėl galimai rengiamų, daromų ar padarytų apysunkių nusikalstamų veikų, nurodytų BK 24 straipsnio 3 dalyje ir 228 straipsnio 2 dalyje, o nagrinėjamoje byloje D. M. inkriminuotos veikos priskiriamos nesunkių nusikaltimų kategorijai, t. y. mažesnio pavojingumo veikos nei tos, dėl kurių buvo gautas leidimas atlikti operatyvinius veiksmus. Apeliacinės instancijos teismas tokį pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs šią bylą, pažymėjo, kad vien tai, jog nusikalstama veika, dėl kurios buvo sankcionuoti slapti tyrimo veiksmai, vėliau perkvalifikuota į kitą BK straipsnį, taip pat ir tokį, pagal kurį šie veiksmai negalėjo būti atliekami, savaime nepaneigia šių duomenų reikšmės ir jų naudojimo baudžiamajame procese galimybių (leistinumo). Nusikalstamos veikos kvalifikavimo pakeitimas negali lemti teisėtai gautų duomenų neleistinumo. Įstatymų pažeidimu paprastai nelaikytinos situacijos, kai, atliekant operatyvinius veiksmus dėl galbūt daromų vienos rūšies nusikalstamų veikų, atsiranda pagrindas manyti, kad gali būti daromi ir kitos rūšies ne mažiau pavojingi nusikaltimai, ir nusprendžiama atliekant operatyvinius veiksmus patikrinti ir naują informaciją. Kita vertus, duomenys, gauti atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę ir leidžiantys įtarti apie kitas asmens (asmenų) daromas nusikalstamas veikas, kurios nepatenka į kategoriją nusikalstamų veikų, dėl kurių pagal OVI galėjo būti atliekamas šis operatyvinio tyrimo veiksmas, atsižvelgiant į tai, kad buvo nesilaikoma ir kitų įstatymuose įtvirtintų šios informacijos panaudojimo kitame baudžiamajame procese taisyklių, gali būti ir nepripažinti įrodymais pagal BPK ir jais gali būti nesiremiamą nagrinėjant baudžiamąją bylą. Šiuo atveju turi būti vertinama ir tai, ar tokių duomenų naudojimas baudžiamajame procese, grindžiant teismo sprendimą, gali (negali) būti laikomas nepagrįstu asmens teisės į privatumą suvaržymu, pažeidžiančiu proporcingumo reikalavimus.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad kai atliekant techninių priemonių naudojimą specialia tvarka gaunami duomenys apie nusikalstamas veikas, dėl kurių operatyvinis tyrimas pagal OVI negalėtų būti atliekamas, formaliai tokie duomenys atitinka BPK 20 straipsnio 1, 4 dalyse nustatytus įrodymams keliamus leistinumo reikalavimus. Net ir tuo atveju, jeigu taip gauti duomenys įrodymais nepripažintini, jie yra pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustatčius nusikalstamos veikos požymius (BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktą). Dėl to sprendžiant, ar operatyvinio tyrimo metu gauti duomenys apie veikas, dėl kurių operatyvinis tyrimas negalimas, gali būti naudojami įrodinėjimo procese, būtina įvertinti, ar veikos, apie kurias buvo gauti duomenys, tiesiogiai susijusios su veikomis, dėl kurių buvo atliekamas operatyvinis tyrimas, ir ar tokiu būdu gauti duomenys neturėjo lemiamos reikšmės nustatant naujų nusikalstamų veikų faktines aplinkybes bei tas veikas padariusių asmenų kaltę.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad šios bylos atveju operatyviniai veiksmai prieš D. M., M. J. ir kitus asmenis buvo atliekami turint patikrintą operatyvinę informaciją dėl rengimosi daryti, darymo, padarymo galimos nusikalstamos veikos, nurodytos BK 228 straipsnio 2 dalyje, kuri pagal tuo metu galiojusio OVI 9 straipsnio nuostatas pateko į sąrašą veikų, dėl kurių operatyvinis tyrimas yra galimas. Šio operatyvinio tyrimo metu buvo gauta informacijos ir apie galimai daromą sunkų nusikaltimą, nustatytą BK 182 straipsnio 2 dalyje, t. y. dėl galimo

pasikėsimo apgaule įgyti didelės vertės Europos Sąjungos paramos lėšas, kuri Šiaulių apygardos teismo 2011 m. kovo 18 d. nutartyse, kuriomis buvo sankcionuotas telefoninių pokalbių klausymasis, nebuvo nurodyta. Taigi buvo atsiradęs pagrindas manyti, kad gali būti daromas ir kitos rūšies ne mažiau pavojingas nusikaltimas, kuris pateko į kategoriją veikų, nurodytų OVĮ 9 straipsnyje, sudarančių pagrindą atlikti operatyvinius veiksmus. Šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė, kad vien tai, jog ikiteisminio tyrimo metu BK 22 straipsnio 1 dalyje, 182 straipsnio 2 dalyje nustatyta nusikalstama veika buvo perkvalifikuota į BK 22 straipsnio 1 dalyje, 207 straipsnio 1 dalyje, 300 straipsnio 1 dalyje nurodytas nusikalstamas veikas, kurios yra nesunkios, neduoda pagrindo nepripažinti operatyvinio tyrimo veiksmams gautų duomenų leistinai.

Teisėjų kolegija, atsižvelgusi į tai, kad kasaciniu skundu buvo prašoma teismų sprendimus pakeisti ir pripažinti įrodymais protokoluose dėl operatyvinių veiksmų atlikimo išdėstytus duomenis, tačiau nebuvo prašoma keisti kitų nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalių, konstatavo, kad nurodytų duomenų nepripažinimas įrodymais nesukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ir nutartį, įstatymų garantuotų kaltinamųjų teisių nesuvaržė ir prokurorės kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73-689/2019

BPK 322 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl teisės dalyvauti teismo posėdyje bylą nagrinėjant apeliacine tvarka

Šioje baudžiamojoje kasatoriui buvo paskirtas laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas, tačiau jis pagal Europos arešto orderį buvo išduotas Prancūzijos Respublikai ir nuo 2017 m. balandžio 4 d. buvo laikomas Prancūzijos kalėjime. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 28 d. nutartimi ankstesnė apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Taigi nuteistasis antrą kartą bylą nagrinėjant apeliacine tvarka nedalyvavo teismo posėdyje. Kasacinis teismas nurodė, kad ši aplinkybė nėra teisinis pagrindas nutraukti jam bylą ar keisti bausmę, tačiau ji reiškia, kad antrą kartą nagrinėjant bylą apeliacine tvarka kasatoriui nebuvo sudarytos galimybės dalyvauti teismo posėdžiuose, nors jo gynėjas prašė teismo imtis priemonių, kad ši teisė būtų realizuota.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal BPK 322 straipsnio 2 dalį bylą nagrinėjant apeliacine tvarka teismo posėdyje turi teisę dalyvauti nuteistasis, išteisintasis, asmuo, kuriam paskirtos ar nepaskirtos priverčiamosios medicinos priemonės, jų atstovai pagal įstatymą, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai. Šių asmenų, jeigu jiems buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, neatvykimas nekliudo nagrinėti bylą.

Iš naujo nagrinėdama bylą apeliacine tvarka, teisėjų kolegija, atsižvelgusi į susiklosčiusią situaciją, nutarė tęsti bylos nagrinėjimą nedalyvaujant nuteistajam. Kasacinis teismas nurodė, kad nors kasatoriui nebuvo sudarytos galimybės dalyvauti teismo posėdžiuose iš naujo nagrinėjant bylą, toks proceso trūkumas šiuo atveju nelaikytinas esminiu BPK pažeidimu. Teisėjų kolegija tokią išvadą padarė atsižvelgusi į tai, kad kasatorius ir jo gynėjas dalyvavo teismo posėdžiuose nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, taip pat pirmą kartą nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, taip pat į tai, kad tiek pirmas, tiek antras apeliacinis procesas vyko pagal paties nuteistojo ir kitų nuteistųjų apeliacinius skundus, o nuteistojo teisinę padėtį bloginančiais pagrindais apeliacinių skundų paduota nebuvo. Be to, antrą kartą nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, jokių naujų bylai reikšmingų duomenų tirta nebuvo, kasatoriaus interesus gynė jo pasamdytas gynėjas, taigi, anot teisėjų kolegijos, sprendimu tęsti bylos nagrinėjimą, dėl objektyvių priežasčių negalint dalyvauti pačiam nuteistajam, jo teisė į gynybą realiai suvaržyta nebuvo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-788/2019

III. CIVILINĖS BYLOS

Paveldėjimo teisė

Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą

Pareiškėjas (Lietuvos pilietis) prašė panaikinti notarės nutarimą, kuriuo po motinos (Lietuvos pilietės) mirties jam buvo atsisakyta užvesti paveldėjimo bylą ir išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, šį atsisakymą grindžiant tuo, jog testatorės įprastinė gyvenamoji vieta buvo Vokietijoje. Teismai nustatė, kad pareiškėjo motinai susituokus su Vokietijos piliečiu (pareiškėjo tėvas buvo miręs), jie su motina išvyko gyventi į Vokietiją. Lietuvoje pareiškėjo motina sudarė testamentą, kuriuo visą savo turtą paliko pareiškėjui. Pareiškėjui esant nepilnamečiam, jo motina Vokietijoje mirė, jos vardu liko tik Lietuvoje registruotas butas. Sutuoaktinę pergyvenęs kitos valstybės narės pilietis aiškiai išreiškė valią atsisakyti bet kokių pretenzijų į palikėjos turtą, sutiko su Lietuvos teismų jurisdikcija ir Lietuvos teisės taikymu. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjo prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas pareiškimą atmetė.

Apžvelgiamoje byloje kasaciniam teismui kilo klausimas, ar šalių ginčas patenka į Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. liepos 4 d. reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (toliau – Reglamentas 650/2012) taikymo sritį. Kasacinio teismo nuomone, byloje nustatytos aplinkybės, susijusios su pareiškėjo motinos socioekonominiais ryšiais su Lietuva, suponuotų vertinimą, kad nagrinėjamoje byloje iškilo labiau ne tarpvalstybinio pobūdžio, o nacionalinio paveldėjimo situacija. Pareiškėjo ir jo patėvio teigimu, testatorė Vokietijoje neturėjo jokio kito turto, dėl kurio kiltų poreikis ją pergyvenusiam sutuoaktiniui ar kitiems asmenims įgyvendinti savo kaip įpėdinių turtinius interesus. Kasacinis teismas suabejojo, ar, tuo atveju, jei būtų konstatuota, jog pareiškėjo motinos mirties dieną jos įprastinė gyvenamoji vieta buvo ne Lietuvoje, Reglamento 650/2012 taikymas padėtų užtikrinti šio teisės akto siekį palengvinti įpėdinių subjektinių teisių įgyvendinimą, o ne atvirkščiai – apsunkintų pareiškėjo padėtį, nes jis greičiausiai būtų priverstas palikimą priimti Vokietijoje. Kasacinio teismo vertinimu, Reglamento 650/2012 sukūrimas ir taikymas pirmiausia aktualus tokiems tarpvalstybiniais paveldėjimo atvejams, kai vienos valstybės narės subjektas (palikėjas) palieka turto įpėdiniams pagal įstatymą ar testamentą ne tik kilmės (ar nuolatinio rezidavimo) valstybėje narėje, bet ir kitoje ES šalyje, dėl ko iškyla poreikis nedalomomis procedūromis vienu metu spręsti dėl viso palikimo, *inter alia* (be kita ko), siekiant išvengti skirtingų, tarpusavyje nesuderinamų teismo sprendimų.

Tuo atveju, jei šalių ginčas patenka į Reglamento 650/2012 taikymo sritį, kasaciniam teismui kilo klausimas, kaip reikėtų taikyti atitinkamas jo nuostatas. Kadangi Lietuvos notarams nepripažįstamas teismo statusas Reglamento 650/2012 nuostatų prasme, todėl nėra aišku, ar notaro sprendimai dėl paveldėjimo, jei nėra laikomi teismo sprendimu, galėtų būti pripažinti autentišku dokumentu, ar notarams taikytinos jurisdikcijos taisyklės ir kitos Reglamento 650/2012 nuostatos. Atsižvelgiant į tai, nagrinėjamoje byloje kyla poreikis papildomai aiškintis, koks statusas pripažįstamas Lietuvos notarams ir kokius dokumentus bei pagal kokią tvarką jie išduoda, kokia yra Lietuvos institucijų (teismų ar notarų) kompetencija (jurisdikcija) ir kokią teisę taikyti. Pagrindinė bendrosios valstybių teismų jurisdikcijos taisyklė siejama su palikėjo mirties dieną buvusią įprastinę gyvenamąją vietą. Vis dėlto iš Reglamento 650/2012 nuostatų nėra visiškai aišku, ar negalimos situacijos, kad dėl specifinių aplinkybių palikėjas turėjo ne vieną, o kelias įprastines gyvenamąsias vietas. Šiuo aspektu Reglamente 650/2012, pirma, įtvirtintas ne formalus, o turiningasis įprastinės gyvenamosios vietos nustatymo metodas, t. y. ne gyvenamosios registracijos vietos, o įvairių aplinkybių pagrindas (23-ioji konstatuojamoji dalis); antra, pilietybė ir turimas turtas gali būti veiksnys, nulemiantis įprastinės gyvenamosios vietos nustatymą (23-ioji konstatuojamoji dalis).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nutarė sustabdyti bylą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar situacija, kai Lietuvos pilietė, kurios mirties dieną įprastinė gyvenamoji vieta galimai buvo kitoje valstybėje narėje, tačiau ryšių su gimtine ji niekada nebuvo nutraukusi, *inter alia*, prieš

savo mirtį Lietuvoje ji sudarė testamentą, kuriuo visą turtą paliko savo įpėdiniui, Lietuvos piliečiui, o paveldėjimo atsiradimo metu paaiškėjo, kad visas paveldimas turtas yra tik Lietuvoje esantis nekilnojamasis daiktas, be to, sutuoktinę pergyvenęs kitos valstybės narės pilietis aiškiai išreiškė valią atsisakyti bet kokių pretenzijų į palikėjos turtą, sutiko su Lietuvos teismų jurisdikcija ir Lietuvos teisės taikymu, Reglamento 650/2012 nuostatų prasme laikytina tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimu, kuriam šis reglamentas turėtų būti taikomas?

2. Ar Lietuvos notarai, kurie užveda paveldėjimo bylą, išduoda paveldėjimo teisės liudijimą ir atlieka kitus veiksmus, reikalingus, kad įpėdiniai realizuotų savo teises, laikytini „teismu“ Reglamento 650/2012 3 straipsnio 2 dalies prasme, atsižvelgiant į tai, kad notarai savo veikloje vadovaujasi nešališkumo ir nepriklausomumo principais, jų priimti sprendimai saisto juos pačius ar teismines institucijas, jų veiksmai gali būti skundžiami teismui?

3. Jei atsakymas į antrąjį klausimą būtų teigiamas, ar Lietuvos notarų išduodami paveldėjimo teisės liudijimai laikytini teismo sprendimu Reglamento 650/2012 3 straipsnio 1 dalies g punkto prasme ir dėl to jų priėmimui reikėtų nustatyti jurisdikciją?

4. Jei atsakymas į antrąjį klausimą būtų neigiamas, ar Reglamento 650/2012 4 straipsnio, 59 straipsnio (kartu ar atskirai, bet jomis neapsiribojant) nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad Lietuvos notarai turi teisę netaikydami bendrosios jurisdikcijos taisyklių išduoti paveldėjimo teisės liudijimus, o šie būtų laikytini autentiškais dokumentais, sukeliančiais teisinius padarinius ir kitose valstybėse narėse?

5. Ar Reglamento 650/2012 4 straipsnis (ar kitos jo nuostatos) turi būti aiškinamas taip, kad palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta gali būti nustatyta tik vienoje konkrečioje valstybėje narėje?

6. Ar Reglamento 650/2012 4, 5, 7, 22 straipsnių (kartu ar atskirai, bet jomis neapsiribojant) nuostatos aiškintinos ir taikytinos taip, kad pagal pirmame klausime pristatytas faktines bylos aplinkybes nagrinėjamu atveju suinteresuotos šalys susitarė dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos ir Lietuvos teisės taikymo?

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-90-378/2019

Sutarčių teisė

Dėl sutarčių sudarymo, kai vienai iš šalių yra nustatyta rūpyba; dėl dovanojimo sutarčių pripažinimo negaliojančiomis

Ieškovas, be kitų reikalavimų, prašė pripažinti negaliojančiomis nuo jų sudarymo momento savo mirusios motinos ir atsakovų sudarytas pinigų dovanojimo sutartis. Ieškovas nurodė, kad jo motinai dėl amžiaus ir prastos sveikatos jos pačios prašymu teismo nutartimi buvo nustatyta rūpyba, rūpintoja paskirta atsakovė (ieškovo sesuo). Atsakovei taip pat buvo suteiktas įgaliojimas atstovauti motinai visose institucijose bei motinos vardu priimti palikimą po jos sesers mirties. Ieškovo teigimu, atsakovė, pasinaudojusi savo, kaip rūpintojos padėtimi, neturėdama teismo leidimo dovanoti rūpintinei priklausiusias lėšas ir kitą turtą, sudarė dovanojimo sutartis. Be to, šios dovanojimo sutartys turi būti vertinamos kaip vienas sandoris, nes sudarytos su tais pačiais asmenimis, viena po kitos, dovanojamas sumas išskaidant ir taip siekiant išvengti privalomos notarinės formos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad veiksnus fizinis asmuo, kuriam nustatyta rūpyba, išsaugo neapribotą savo veiksnumą ir gali savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas, tačiau kartu sutartimi gali pavesti rūpintojui įgyvendinti konkrečias turtines teises ir pareigas, kurių dėl sveikatos būklės negali įgyvendinti savarankiškai. Nors veiksnus asmens rūpyba yra reglamentuota atskirai Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.279 straipsnyje, tačiau iš dalies gali būti taikomi ir neveiksnus ar ribotai veiksnus asmens turto ir pajamų naudojimui nustatyti ribojimai, reglamentuoti CK 3.244 straipsnyje. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad CK 3.244 straipsnyje nustatyti sandorių sudarymo ribojimai taikomi tik tose srityse, kurios patenka į CK 3.279 straipsnio 3 dalyje reglamentuotų sutarčių sritį. Jei veiksnus fizinis asmuo nėra pavedęs rūpintojui įgyvendinti konkrečių jo turtinių teisių ir pareigų, tose srityse

veiksnius fizinis asmuo savo teises ir pareigas įgyvendina savarankiškai, todėl CK 3.244 straipsnyje nustatyti ribojimai netaikomi, tarp jų netaikomas ir įpareigojimas tokiems sandoriams sudaryti gauti teismo leidimą (CK 3.244 straipsnio 2 dalis) bei draudimas sudaryti sandorį su rūpintiniu ar jo artimaisiais giminaičiais (CK 3.244 straipsnio 4 dalis). Kasacinis teismas nurodė, kad apžvelgiamu atveju atsakovei išduotas įgaliojimas tvarkyti su motinos sesers palikimo priėmimu susijusius reikalus suteikė teisę atsakovei atlikti tik palikimo priėmimo veiksmus, bet ne teisę valdyti ir tvarkyti motinos asmenines lėšas. Tačiau kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad tai, jog motina atsakovei nebuvo išdavusi įgaliojimo tvarkyti jos lėšas, nereiškia, kad tarp jų nebuvo susiklosčiusių sutartinių atstovavimo teisinių santykių. Atsižvelgęs į byloje nustatytas aplinkybes, kad motina nurodydavo atsakovei paimti iš jos sąskaitos lėšas, kasacinis teismas sprendė, kad tarp jų buvo sudaryta žodinė pavidimo sutartis. Kadangi ginčo dovanojimo sandorius sudarė pati mirusioji, šių veiksmų atlikti atsakovę nebuvo įgaliojusi, todėl kasacinis teismas konstatavo, kad jiems nėra taikomos CK 3.279 straipsnio, taip pat CK 3.244 straipsnio nuostatos.

Sprendamas dėl dovanojimo sandorių negaliojimo, kai sandoriai išskaidomi, siekiant išvengti įstatyme įtvirtintos notarinės sandorio formos reikalavimo, kasacinis teismas nurodė, kad turi būti tiriami ir vertinami tikrieji šalių ketinimai bei sutarčių sudarymo aplinkybės, laikotarpis, per kurį buvo sudaromi sandoriai, dovanotojo finansinės galimybės sandorių sudarymo metu, t. y. ar tuo metu jis turėjo visą pinigų sumą, kurią išskaidė keliomis sutartimis, ar apdovanotiesiems nebuvo perduota iš karto visa pinigų suma ir tik vėliau sudarytos rašytinės sutartys. Nustačius, kad dovanotojas turėjo finansines galimybes padovanoti iš karto visą pinigų sumą, turėtų būti įvertinama, kokios aplinkybės lėmė, kad šalys sudarė ne vieną, bet kelias sutartis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad asmens veiksmai, kuriais yra sąmoningai išskaidoma dovanotina pinigų suma vien tam, kad būtų išvengta įstatymo reikalaujamos sutarties notarinės formos laikymosi, ne visada gali būti susiję su įstatymų reikalaujamos sandorio formos nesilaikymo pažeidimu (tada sandoris būtų negaliojantis pagal CK 1.93 straipsnio 3 dalį), bet jie gali būti teismo vertinami kaip neatitinkantys viešosios tvarkos ar geros moralės, o tai sudaro pagrindą taikyti CK 1.81 straipsnį. Kadangi teismai nenustatė ir nevertino šalių sudarytų dovanojimo sutarčių tikrųjų ketinimų, šių sutarčių sudarymo ir kitų reikšmingų aplinkybių, kasacinis teismas šią bylos dalį grąžino nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-915/2019

Viešieji pirkimai

Dėl perkančiosios organizacijos pareigos rengiant techninę specifikaciją užtikrinti jos reikalavimų atitiktį vienodo požiūrio ir proporcingumo principams

Ieškovė prašė teismo pripažinti neteisėtu ir panaikinti atsakovės (perkančiosios organizacijos) sprendimą dėl ieškovės pretenzijos, pripažinti neteisėtomis atsakovės vykdomo viešojo pirkimo (toliau – Konkursas) sąlygas dėl 1, 2 ir 3 pirkimo dalių ir pirkimą nutraukti. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl Techninės specifikacijos reikalavimų teisėtumo, juos vertinant tiek kartu, tiek atskirai. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą, prašydamas priimti prejudicinį sprendimą dėl 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (toliau – Direktyva 2004/18) nuostatų išaiškinimo. Teisingumo Teismas 2018 m. spalio 25 d. prejudiciniu sprendimu (bylos Nr. C-413/17) išaiškino, kad 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24 dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18 (toliau – Direktyva 2014/24), 18 ir 42 straipsniai turi būti aiškinami taip, jog pagal juos perkančioji organizacija neįpareigojama formuluodama viešojo medicininių prekių pirkimo konkurso techninę specifikaciją iš principo teikti pirmenybės arba medicinos aparatų individualių charakteristikų svarbai, arba šių aparatų veikimo rezultato svarbai, bet yra reikalaujama, kad techninė specifikacija apskritai atitiktų vienodo požiūrio (ar techninės specifikacijos reikalavimai

nebuvo pritaikyti konkrečiam ekonominės veiklos vykdytojui) ir proporcingumo (ar itin išsamūs techninės specifikacijos reikalavimai buvo būtini norint pasiekti pirkimu siekiamus tikslus) principus.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad dėl viešojo pirkimo sąlygų proporcingumo bei dėl netiesioginės diskriminacijos neteisėtumo buvo pasisakyta ir kasacinio teismo praktikoje. Remdamasis tiek savo praktika, tiek Teisingumo Teismo išaiškinimais, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: bylose dėl techninės specifikacijos reikalavimų (ne)teisėtumo ieškovai savo teises gali ginti ir teismai pagal pareikštus reikalavimus arba, esant pagrindui, *ex officio* (pagal pareigas) privalo ieškovų argumentus vertinti sprendami dėl šių galimų tiekėjų teisių pažeidimų: 1) konkrečių (atskirų) techninės specifikacijos reikalavimų neteisėtumo; 2) kelių bendrai taikomų ar visumos techninės specifikacijos reikalavimų pritaikymo konkrečiam gamintojui (netiesioginės diskriminacijos); 3) neproporcingo techninės specifikacijos reikalavimų išsamumo (detalumo), dėl kurio privilegijuojami tam tikri tiekėjai (neproporcingai siekiamam tikslui sumažinamos tiekėjų galimybės konkuruoti pirkime).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad galimybė nustatyti tam tikrus (specifinius) ar itin detalius reikalavimus viešojo pirkimo objektui, kaip išimtis iš bendrosios taisyklės, turi būti aiškinama ir taikoma siaurai, suteikiama išimtiniais atvejais bei tinkamai ją pagrindus. Todėl apžvelgiamu atveju kasacinis teismas sprendė, kad atsakovės nurodyti bendro pobūdžio argumentai apie jos statusą (asmens sveikatos priežiūros įstaiga), vykdomą veiklą (asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas) ir Konkurso objektą (laboratoriniams tyrimams atlikti būtina įranga ir medžiagos) vien dėl savo pobūdžio (socialiai jautri visuomenei svarbi sveikatos priežiūros sritis) negali būti vertinami kaip pateisinantys tiekėjų sąžiningo varžymosi ribojimą. Poreikis itin detaliam apibrėžti pirkimo objektui keliamus techninius reikalavimus turi būti pagrįstas nurodant detalius jį patvirtinančius argumentus, o ne apibendrintus teiginius apie teikiamų paslaugų sudėtingumą ar jų ypatingą svarbą. Kasacinis teismas sprendė, kad apžvelgiamu atveju itin detali Techninė specifikacija buvo parengta taip, jog ją atitiktų konkreti įranga, todėl tai neatitinka nediskriminavimo ir vienodo požiūrio principų, nes iki minimumo sumažino konkurenciją ir panaikino kitų tiekėjų galimybes dalyvauti Konkurse. Kasacinis teismas taip pat pabrėžė, kad vien papildomų pareigų perkančiajai organizacijai ar kitokio pobūdžio administracinės naštos atsiradimas (padidėjimas) nepateisina itin griežtų (tiekėjų teisę dalyvauti viešajame pirkime ribojančių) reikalavimų viešojo pirkimo dalyviams ar objektui nustatymo. Kadangi atsakovė, vykdydama Viešųjų pirkimų tarnybos įpareigojimus, nutraukė Konkurso procedūras, todėl ieškovės siekis, kad pagal neteisėtas sąlygas Konkurso procedūros toliau nebūtų tęsiamos, yra įgyvendintas; taip pat neliko pagrindo spresti dėl ginčijamų Techninės specifikacijos reikalavimų pripažinimo negaliojančiais. Atsižvelgiant į tai, kasacinis teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalys, kuriomis atmestas ieškinyje dėl Techninės specifikacijos sąlygų dėl pirmos ir antros Konkurso dalies pripažinimo neteisėtomis, panaikino ir dėl šios bylos dalies priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkintino. Kadangi kasaciniame skunde nebuvo pateikta argumentų, susijusių su ieškinio reikalavimais dėl Konkurso sąlygų dėl trečios Konkurso dalies pripažinimo neteisėtomis ir panaikinimo, tai dėl šio ieškinio reikalavimo palikta galioti apeliacinės instancijos teismo nutartis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019

Civilinio proceso teisė

Dėl bylinėjimosi išlaidų, susijusių su prašymo priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimu Teisingumo Teisme, atlyginimo

Ieškovė, be kitų bylinėjimosi išlaidų, prašė atlyginti išlaidas, susijusias su prašymo priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimu Teisingumo Teisme.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 93 straipsnio 6 dalį bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į

administracinį teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams nepaskirstomos. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimu (bylos Nr. 16/2017) nusprendė, kad CPK 93 straipsnio 6 dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams. Dėl to kasacinis teismas sprendė dėl šių ieškovės patirtų išlaidų atlyginimo.

Rekomendacijose dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) (toliau – Rekomendacijos), nėra reglamentuotas maksimalus priteistinas turėtų atstovavimo išlaidų atlyginimas bylą nagrinėjant Teisingumo Teisme. Dėl to, įvertinęs atstovaujant proceso dalyviui Teisingumo Teisme teiktinų advokato teisinių paslaugų pobūdį, sudėtingumą, sprendžiamų teisinių klausimų naujumą, kasacinis teismas konstatavo, kad tokiu atveju įstatymo analogijos pagrindu gali būti taikomas Rekomendacijų 8.2 punkte nustatytas koeficientas už ieškinio, priešieškinių, atsiliepimo į ieškinį ar priešieškinių parengimą, kadangi abi santykių grupės artimos, vienodų koeficientų taikymas atitiktų protingumo ir teisingumo principus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt